

VORMEN VAN HET ARCHIEF

Vormen van het archief richt zich op wat vrij naar Hal Foster de 'archiverende impuls' genoemd kan worden: de aandrang van kunstenaars, ontwerpers en architecten om grote hoeveelheden materiaal te verzamelen, selecteren, rangschikken en publiek te maken. Hoewel vergelijkbaar in basisconcept, verschillen deze projecten hemelsbreed in intentie en uitvoering. Sommige archieven zijn bedoeld als traditionele 'verzamelingen', andere zijn beschouwingen op de 'orde der dingen' of fungeren als autobiografische reconstructies. Wel lijkt in alle gevallen de organisatie van het materiaal cruciaal. Of het nu gaat om Andy Warhols *Time Capsules*, Gerhard Richters *Atlas*, de 'collecties' van Tacita Dean of de 'combinaties' van Sam Durant, om maar een aantal willekeurige archiverende projecten te noemen, uiteindelijk blijkt het de vorm van het archief die betekenis ontsluit.

Het archief is dus een veelvormig verschijnsel. In het nummer dat voor u ligt, nemen we verschillende vormen onder de loep. Het begrip 'vormen' heeft hier een dubbelzinnige betekenis. Het verwijst naar de talloze verschijningen van het archief, maar duidt als werkwoord ook op de wijze waarop het materiaal door kunstenaars actief geordend wordt. Als inleiding van dit nummer is daarom gekozen voor twee polemische wetenschapsfilosofische reflecties op ordeningssystemen. Roel Griffioen beschouwt in zijn artikel het wantrouwen jegens 'orde'. Ordeningen zijn noodzakelijk om de wereld begrijpen, maar de epistemologische grond van deze systemen is discutabel. Is de wereld wel kenbaar? Volgens Griffioen fungeren ordeningen vaak als instrument om macht uit te oefenen, om de werkelijkheid te beheersen. Jeroen Smid doet deze sceptische houding af als dwaling. 'Antirealisme' heeft volgens hem de geesteswetenschappen op een dood spoor gebracht. De notie van het archief wordt in zijn ogen door de kunstwereld misbruikt om aan te tonen dat elke ordening puur een construct is en niets met de werkelijkheid van doen heeft.

Wellicht geïnspireerd door dit vermeende antirealisme in de geesteswetenschappen hebben veel kunstenaars en theoretici de afgelopen decennia het archief tot onderwerp van onderzoek en productie genomen. Zij beschouwen bijvoorbeeld de bureaucratische oorsprong van het fenomeen, de verborgen machtstructuren die in een archief tot formulering komen of het spanningsveld tussen verborgen informatie en openbaarheid. In haar artikel 'Between Paranoia and Counter-memory' bespreekt Veronica Tello de verhouding tussen de archiverende impuls en de constructie van alternatieve, verborgen verhalen aan de hand van Dierk Schmidts triptiek *Xenophobe, Freedom* en *Untitled (Louvre)* (2001/2002). Deze werken behandelen de controversiële scheepsramp van de vissersboot SIEV-X, een schip vol asielzoekers waarvan het overgrote gedeelte om het leven kwam. Niet alleen Tello, maar ook Stéphanie Benzaquen onderzoekt de alternatieve narratieven die door verschillende vormen van ordenen kunnen ontstaan. In haar artikel 'Behind Bars' gaat ze in op de betekenisverandering die de *mugshots* van gevangenen ondergaan wanneer zij door kunstenaars worden toegeëigend en bewerkt.

De notie van het archief representeert niet alleen een systeem waar kunstenaars op reflecteren, maar kan eveneens de materiële weerslag zijn van het productieproces van een kunstwerk. In het geval van vergankelijke werken als *happenings* is het kunstwerk alleen

nog maar als archief bewaard gebleven. Het tentoonstellen van dergelijk werk roept dan ook de vraag op welke rol dit archief moet spelen in het tentoonstellingsconcept. Imara Limon beschrijft de omgang met deze vraag in de recente oevretentoonstelling van Allan Kaprow, 'uitvinder' van de *happening*, in het Van Abbemuseum (2007).

Veel kunstenaars en architecten zijn ook bezig geweest met de systematiek in hun eigen werk. Ioanna Angelidou beschrijft in haar artikel hoe het conceptboek voor architecten kan functioneren als een instrument tot ordening van hun oeuvre. De selectie en analyse van bestaande concepten en projecten kan daarbij leiden tot onverwachte nieuwe inzichten en ideeën.

Naast deze lange beschouwingen bevat het nummer ook een aantal kortere artikelen.

Ragna Manz bespreekt het archief van amateur-documentalist Horst Ademeit.

Na de aankoop van een polaroidcamera in 1990 maakte de Duitser de laatste twintig jaar van zijn leven dagelijks foto's van de wereld om hem heen. Het documenteren van zijn observaties was voor hem een manier om een eigen orde te scheppen in een vijandige wereld, die volgens hem geteisterd werd door geheimzinnige 'koude stralingen'. Een van zijn manische verslagen is op de achterzijde van dit nummer te zien.

De documentatie van de leefomgeving speelt ook een rol in de inmiddels iconische fotoseries *Exactitudes* van het Rotterdamse duo Ari Versluis en Ellie Uytenbroek. Geïnspireerd door de kledingcodes van verschillende sociale groepen in de samenleving bouwden zij de afgelopen jaren aan een indrukwekkende verzameling groepsidentiteiten. Jesse van Winden en Roel Griffioen interviewden hen over de 'ijzig archiverende' manier van portretteren, de antropologische connotaties van het werk en de steeds terugkerende positionering van dit project in de traditie van de 'objectieve fotografie' van August Sander en Bernd en Hilla Becher.

De kunstenaarsbijdrage van dit nummer is gewijd aan het project *alfabet, herkomstland, kleur, hoogte, vorm* (2010) van de ontwerper Ruben Doornweerd, die al zijn bezittingen in een steeds wisselende systematiek rangschikte. In de schijnbaar willekeurige verzameling van alledaagse voorwerpen in een woning wordt zo een onverwachte orde gevonden. De voorzijde van dit nummer toont een uitsnede van de ordening op hoogte.

Tot slot nog een mededeling. Tijdens de samenstelling van dit nummer heeft zich een wijziging in de redactie voorgedaan. Na anderhalf jaar bezielende leiding heeft Daniël van der Poel de hoofdredacteurspost van Kunstlicht verlaten, om plaats te maken voor Ragna Manz. De redactie verwelkomt bovendien Evelyn Austin en Lisa Goudsmit.

Namens de redactie,
Roel Griffioen, Minke Walda